

Lasse Klein, lögtingsmaður, skrivar:

Hví vit skulu skipa ein eldrapolitikk

Orðaskifti um eldrapolitisk viðurskipti var rættliga nógv frammi í sambandi við at Útvarp Føroya var og vitjaði í Sandoyinni, umframt eina serliga sending um sama evni, og vit mugu víðganga at tað er rættliga sjáldan at eitt slíkt evni sum hetta verður umrøtt. Alt ov sjáldan, og tí skal Ú.F. hav tøk fyri sin leiklut í hesi umrøðu.

At fáa politikkarar út í eitt opið og ærligt orðaskifti um hesar spurningar er trupult, men vit mugu víðganga, at tað er neyðugt at spurningarnir um eldrapolitikk verða tiknir til viðgerðar í álv-ara.

Tann rikni eldrapolitikkurin hevur gjørt sitt til at broytt fatanina av støðuni hjá teimum gomlu í samfelagnum og hevur latið tey sita í alt ov stóran mun sum óvirknir móttakarar.

Ríkni eldrapolitikkurin higartil hevur prógvað ávisar trupulleikar á eldrapolitiska økinum, t.d. tað, at tørvandi pláss á ellis- og røktarheimum hevur fært til ótt trýst á sjúkrahúsin. Eisini verða nøkur eldri fólk móti vilja sinum kroyst út av arbeiðsmarknaðinum, og tað hevur úttan íva eisini fært við sær meiri sjúkdóm og sosialar trupulleikar.

Talið á gomlu veksur al- samt, og serliga talið á 80 ára gomlum, og talið kemur helst at vaksa heilt nógv tey næstu 20 árin.

Mett verður, at komandi 20 árin økjast útreiðslurnar til sosial- og heilsuendamála nógvur milliónir krónur, og árliga útreiðslurnar til fólkapensjón taka rættliga dik á seg.

Ti er eisini neyðugt:

1. At tey gomlu verða tikin meira við upp á ráð, tá ið eldrapolitisk tiltøk verða sett í verk.
2. At við viðurkenna og virða arbeiðið hjá teimum gomlu í samfelagnum í sama mun sum fyrr.

3. At vit gevast við at meta tey gomlu sum »óvirknir, njótandi og dýrar samborgarar, ið bert skulu uppihaldast«.

Frísk og sjúk gomul

Vanliga hugsanin er,

- a. At sum árin ganga koma sálarligar og líkamsligar broytingar, ið hoyra aldrinum til.
- b. At minkandi virkis- mátturin kann verða spjinn til veruliga sjúku.
- c. At sjúkdómurin versnar við aldrinum, og mangan er talan um fleiri sjúkraeyðkenni, sum tey gomlu ikki kenna á sær.

Ti er neyðugt at umhugsar:

1. At ráðgeving og leiðbeining verður latin um, hvussu frægast verður lagt upp fyri vanligum aldursbroytingum.
2. At upplýst verður um fjarandi aldurstreytaðan yrkisrátt, eisini um samfelagsbygnaðan annars.
3. At heimahjálpin verður víðkað innanfyri verandi karmar, so at kvøld- og náttarvakt fæst í lag allastaðni har tørvur er á tí.
4. At samstarvið millum heimahjálpa og kommunulæknarnar verður styrkt.
5. At bót verður um styrkin til tannarætti- na hjá teimum gomlu.

Vit eiga ti at miða fram imóti:

- 1) At eggja hugin hjá teimum gomlu til framhaldandi at klára seg sjálvi í egnum umhvøvi.
- 2) At eggja til sosiala ábyrgdarkenslu millum ættarliðini.
- 3) At eggja til sjálvboðið arbeiði og felagsloysnir, at samskipa almennu og privatv hjálpartiltekni.

Ibúðarviðurskipti

Flestøll gomul búgva heima hjá sær sjálvum.

Uml. 1,5% av øllum persónum búgva á røktarheimi ella sjúkrahúsi, men ein partur av øllum yvir 85 ár búgva á røktarheimi. Tað tykist greitt, at alt ov nógv rørslubrekað gomul búgva í ov ringum ibúðum.

Egin ibúð

Vit eiga ti at virka fyri:

- 1) at fáa tað at bera til hjá teimum gomlu at búgva heima hjá sær sjálvum, annaðhvørt talan er um egin hús ella leigubúð,
- 2) at hjálpa til at innrætta og halda ibúðina, so at tey gomlu framvegis eru færi fyri at búgva einsamøll,
- 3) at nýbygdar leigubúðir verða soleiðis innrættaðar, at eisini tey brekaðu gomlu kunnu búgva sum tey eru von.

Arbeidsskora teirra gomlu

Teir trupulleikar, sum tekniska menningin, mekanisering og broyttar arbeiðsmøstøður skapa á arbeiðsplássinum, eru stórir, og hava fært við sær, at fleiri halda seg ikki til arbeiði. Dømi eru um at fólk gevast á ungum aldri vegna heilsubrekk og pensjónsmøguleikar longu í yngri árum.

Nøkur eru ikki fegin um at sleppa arbeiðinum, tá ið aldursmarkið er sett.

Áskoðan mín er:

- 1) At tey gomlu stígvist kunnu skarva av síni arbeiðstíð og samstundis fáa partvis

aldurspensjón. Hetta gevur høvi at brúka arbeiðsmáttin meira miðvist, og samfelagið fær framvegis gagn av royndum og vitan teirra gomlu.

- 2) At partarnir í arbeiðsmarknaðinum í ávisan mun geva eldri fólki móguleika at halda fram í arbeiði sínum.

Í øllum førum eiga tey gomlu í størri mun enn higartil at verða tikin upp á ráð, tá ið eldrapolitisk tiltøk verða sett í verk.

Framhald av síðu 10

ur, at hann er ovurfein um hesa kanning, og at hann beinanvegin fer at gera sitt til at yvirtala politikarar og skattgjaldarar soleiðis, at hendaan ilagan uppá bert 150 milj. kr. politiskt kann trýstast ígjøgnum, helst longu til heystar. 5 min. seinni í somu tíðindasending viðgongur figgjarmálaráðharrin, at figgjarmálaráðharrin 1992 als ikki hongur saman, og at hann má út í samfelagið at finna 200 milj. kr. beinanvegin. Hesin tragikomiski sjónleikur verður framfördur í fjølmiðlum okkara, samstundis sum 100 tals syrgiligar lagnur verða tveittar út í arbeiðsloysi og vónloysi, tí vinnugrundarlagið í landinum er máað burtur. Og samstundis sum vinnan ikki sleppur í gongd við skilgjørd projekti, tí ongin peningur er tókur í landinum til at figgja tey. Sum skilt roynir landsstýrið at fáa til vega bilgari tilboð úr Noregi uppá tunnlin, og minnir hetta ikki sort um tann mátan, sum varð nýttur at fáa tey ymsku projekti í sjeyti- og áttatiárunum at hanga saman, men sum vit nú trúðu, vit endaliga vóru komin burtúr.

Tunnlin stendur í dag helst í einum 50–60 milj. kr. Hesir pengar eru, sum so nógvir aðrir, søplaðir burtur, og koma ongantíð aftur. Latið vera við at spilla meiri pening burtur við at bjarga tí, sum farið er. Føroyingar eru upp gjøgnum sjeyti og áttati árin so mangan villleiddir við elegantum ráðgevara-

»Í øllum førum eiga tey gomlu at verða tikin við upp á ráð, tá ið eldrapolitisk tiltøk verða sett í verk«.

Men vit mugu samstundis gera okkum greitt, at eingin almennur stovnur kann í sjálvum sær skapa ella beta aftur virði, sum samvera millum fólk, sjálvsvirðing, arbeiðsgleði, hugflog, samlyndi og kærleika. Tað almenna eigur í ávisan mun

at skapa fortreytir fyri, at hvør einstakur sleppur at skapa sitt egna livssinnihald.

Soleiðis eigur at vera hjá teimum, sum nú eru gomul — og hjá okkum, sum einaferð verða gomul.

Lasse Klein

»At vit gevast við at meta tey gomlu sum »óvirknir, njótandi og dýrar samborgarar, ið bert skulu uppihaldast«.

útskriftum av hópisleysum projektem. Lat hetta ikki endurtaka seg, sjálvt ikki við hjálp av lektarum frá lærdum háskúla uttanlands.

Óansæð hvussu borið verður at, so skal hetta projekt figgjast við lán- tøkum uttanlands. Í Føroyum er ongin peningur at heinta. Hasar 80 milj. kr., sum longu eru læntar, og sum elva landsstýrismanninum í samferðslu slíkan ampa, kundu passandi verið brúktar sum stovnsfæ til nýggjan figgingargrunn, sum lónaðar- felagið nevnr í síni ársfrágreiðing, soleiðis at vit fingi skapt nøkur varandi arbeiðspláss.

Alt vanligt vit og skil tosar imóti at fara í holt við hetta luksuseprojekt, og skulu argument nevntast, kundu hesi verið nevnd:

- 1) Okkara litla samfelag orkar ikki eina slíka luksuseiløgu.
- 2) Figgjarstøðan í landinum er katastrofal og ikki í tráð við eina slíka iløgu.
- 3) Tað er ómoralskt at prioritera eina slíka luksuseiløgu hægt enn iløgur í varandi arbeiðspláss, sum kundu tryggja næsta ættarliði semilíggj livikur.
- 4) Vit kunnu klára okkum við tí sambandi um Vestmannasund sum er nógv ár fram í tíðina.
- 5) Í Vestmanna er júst bygd ein nýggj ferju- lega, sum klárar at nøkta henda tørvin í nógv ár.
- 6) Menningin á tøkni- frøðiliga økinum fer at gera tað bilgari at

byggja henda tunn- il um 20 ár.

- 7) Kann tað við vissu sigast, at henda iløga er so áhugaverd búskaparliga, og at vit fáa ótt okkara útflutning og betrað okkara kappingarferi við henni, so kundu vit í staðin longu nú byrja at spart upp til henda tunn- il, so vit áttu fyri hann um 20 ár. Hetta kundi t.d. verið gjørt við at flutt flogseðlaavgjaldið í ein grunn til hetta enda- máli.

Vit mugu tíverri ásaðna, at okkara politikarar seinastu 15 árin systematiskt hava stýrt okkum út í vónloysi. Fáa tit ikki steðgað og jarðað hetta luksuseprojekt nú, so er seinasti móguleikin at bjarga restunum, um nakrar eru eftir, av tykk- ara trúvirði rokin.

At enda vilja vit heita á avvarðandi myndugleikar um at gera útrokningar viðvíkjandi lønseminum hjá øllum iløgum, sum ætlað verður at fara undir, men ikki at brúka slíkar útrokningar, sum ein ávisur maður lesur bibliuna.

Virðingarmest

Føroya lónaðarfelag
Bergur Poulsen, formaður

»Ríkni eldrapolitikkurin higartil hevur sýnt vantandi samanhag«.